

Neperskaityta knyga – paminklas J. A. Pabr žai

Jurgis Ambraziejus Pabr ža (1771-01-15 – 1849-10-30) – širdis uždegantis pamokslininkas, mokytojas, Lietuvos botanikos ir geogra jos termin t vas, r pestingas liaudies gydytojas – iki ši dien d kingai prisimenamas Žemaitijoje. 2021-uosius metus LR Seimas paskelb Jurgio Ambraziejaus Pabr žos metais.

1849 metais, mirus J. A. Pabr žai jis buvo kukliai palaidotas Kretingos parapijos kapin se. Tik po 46 metų vienuolyno gvardijonas Feliksas Rimkevi ius ant kapo pastat šviesaus granito kryžį , o po 83 metų (1932 m.) gvardijonas Augustinas Dirvel – neogotikos stiliaus m rin kopylt l puošt trijų angel ir vienuolio skulpt romis.

1921 m., minint 150- sias J. A. Pabr žos gimimo metines, Kretingos progimnazijos moksleiviai bei miestelio visuomen medžiais apšodino trikamp skverel priešais bažny i ir j pavadino Jurgio Pabr žos darželiu. J. A. Pabr žos biografas, kun. Petras Ruškys gana smulkiai apraš šio skverelio išvaizd : „arti bažny ios, prieš Lietuvos banko namus Kretinga turi žemaitiško s rio pavidalo jo vardo daržel su m ro kopylia, kurioje iš keturi pusi yra po vien stovyl : iš ryt pus s šv. Antano Paduvie io, iš piet pus s šv. Jadvygos, iš vakar pus s Šven iausios Marijos Panel s širdies. T T vo Ambroziejaus Pabr žos vardo daržel savo laiku sodino Kretingos vidurin mokykla su visuomene. Jame yra apsuptas augan i eglai i ratu gražus Vilniaus žuolas, kuris visados su lapais – vasar žaliais, o žiem parudavusiais. Yra ia ir g lyn li bei vairi augan i medži , o j tarpe gražus kataliki moter draugijos žuolinis su žemaitiškais papuošalais kryžius“.

1925 m. P. Ruškys svajojo: „kaip teisingai norima pastatyti naujas gražus paminklas ant Simono Daukanto kapo Papil je, taip lygiai norima naujas gražus paminklas pastatyti ir ant kunigo Pabr žos kapo Kretingoje, nes vienas ir antras Lietuvos gerovei daug yra pasidaravusiu“.

Prab gus 65 metams, 1990 m. laikraštyje Švyturys rašoma: „Skverelis priešais Kretingos bažny i prašyte prašosi paminklo. Prieš kelerius metus gim id jaten pastatyti paminkl žymiam Lietuvos mokslininkui Jurgiui Pabr žai“. Jau nuo 1984 m., muziejinininko Donato Butkaus šnekinamas skulptorius Algirdas Bosas ieškojo b d kaip amžinti J. A. Pabr žos asmenyb .

1991 m. sausio 12 d. broliai pranciškonai sureng konferencij – min jim , skirt t vo Ambraziejaus Pabr žos beati kacijos bylai atnaujinti. T dien skverelyje prieš bažny ios buvo pašventintas paminklinis akmuo tikintis, kad ateinan iais metais šioje vietoje jau stov s paminklas J. A. Pabr žai.

Paminklas iškilo sunkiu Lietuvai laikotarpiu: k tik atk rusi Nepriklausomyb , išgyveno ekonomin kriz – tuo metu Kretingos deputatai svarst kas b t geriau

Skulptoriaus Algirdo Boso paminklas J. Pabr žai Kretingoje, 1993 m. Fot. Jolanta Klietkut , 2012

– ar kiekvienam rajono žmogui nupirkti po pakel margarino, ar pastatyti paminkl J. A. Pabr žai. 1993 m. birželio 25 d. vestas litas.

1993 m. birželio 26 d. šven iant Kretingos vardo pirmojo paminkimo 740 metų sukakt , skverelyje priešais bažny i kun. Astijus Kungys OFM pašventino skulptoriaus Algirdo Boso ir architekto Sauliaus Manomai io sukurt bronzin paminkl , pastatyt Kretingos rajono valdžios ir visuomen s r pes iu, bylojant apie kretingiški meil ir d kingum t vui Ambraziejui.

Skver , kuriame stovi paminklas, projektavo architektas Saulius Manomaitis. Skveras suplanuotas trikampis: apatin kraštin jo palei automobili stov jimo aikštel , smaigalys – link Rotuš s aikšt s. J tur jo juosti kalvio darbo tvorel su kaltais až riniiais vartais apatin s kraštin s centre. Ta iau d l l š tr kumo vart ir tvorel s atsisakya.

Gargždžiškis kalvis Zigmantas Žilinskas nukaldino tris, augaliniais motyvais puoštus žibintus, kurie buvo paminklo komplekso dalis: vienas apšviet keli bažny ios vart link, kitas – miesto pus , o tre ias rengtas ar iau paminklo. Jie simbolizavo iš J. A. Pabr žos sklidusi švies bažny i , vis Kreting ir tai, kad jo paties asmenyb visiems šviet ir tebešvie ia ligi šiol. Metaliniai žibintai

neži r damas nei laikrod , nei saul . Buvo laimingas, kad pagaliau gali amžinti pirm j žemai i botanik , šviet j . Iš tos laim s ir pamiršo kryžį , kur primin atvyk darbo apži r ti vienuoliai. Kryžius sikomponavo pa iame viršuje labai nat raliai – tarsi dviej plokš i sujungime. Abiejuose kryžiaus pus se išrašyti Jurgio Pabr žos inicialai „J“, „P“. Kair je pus je po „J“ raide pastabi akis ži r s tekst : „1992 VI 18 užbaigtas modelis“ – tuomet buvo užbaigtas molio modelis.

Vienuolio g ra žengia nešina gydomosiomis bei herbariumui surinktomis žolėmis: dešin je rankoje – augalo šaknys, kitoje – antžemin dalis; o rank pad tis primena kunigo gest šv. Miši Aukos liturgijos metu. Augalo šaknys apjuostos juoste, ant kurios išrašyta: „1992 OPvS Bosas“. Renesanso meistrai po k riniu pasirašydavo: „Opvs pictor“, t. y. suk r tapytojas vardas pavard . Taip pasiraš ir skulptorius A. Bosas.

Fig ros priekin je pus je plokštumoje yra 90-osios psalm s citata: „ŽMOGAU, KURĮ AUKŠČIAUSIAS GLOBOJA, KURIS GYVENI VISAGALIO PAVĖSY, VIEŠPAČIUI TARKI „O MANO DIEVE, PRIEGLOBSTI MANO, TVIRTOVE, TAVIM AŠ VI-LIUOSI“. Qui habitat in protectione Altissimi sub umbra Omnipotentis commorabitur Dicet Domino «Refugium meum et fortitudo mea, Deus meus, sperabo in eum» Ps 90, (91)“. Pirmojo pasaulinio karo metu brit pulkas, vadovaujamas pulkininko Whitelsea visus karius ragino reguliariai kartoti 90-osios psalm s žodžius ir pulkas neprarado n vieno kario. Paminklo autoriui šis faktas buvo labai stiprus liudijimas ir to d l šios psalm s ištrauk lietuvi bei lotyn kalbomis išraš ir J. A. Pabr žai, kaip begalinio pasitik jimo Dievu ženkl .

Šioje plokštumoje galima rasti miel ir vaikus pradžiuginan i smulkmen li , toki kaip augalukai, vaisiai, boruž l , laumžirgis ar bas p d pirštus kutenantis žydintis žolynas.

Prie g ros koj komponuoti pirm j Jurgiui Pabr žai skirt Algirdo Boso darb – medalio ir plaket s – atvaizdai tarsi ženklinai k rybinio proceso pakopas.

Apatin paminklo dalis – akmeninis pjedestalas. Priekin je pjedestalo pus je – trys plokštumos – reljefai, pasakojantys apie Jurgio Pabr žos gyvenim ir darbus. Centriniam reljefe – vienuolyno vaistažoli sodelyje ties augalu palink s vienuolio atvaizdas, kurio rankos gestas kyla palaiminimui. Simboliška, kad link paminklo

kyla trijų pakop laipteliai, kaip ir laiminimui: Dievui T vui, S nui ir Šventajai Dvasiai. Antrame reljefe plane – g ra, atverianti vienuolyno vartus, išeinanti sen j Kreting , nužym t nam stogais ir bažny i bokštais, – pas žmones. Kairiajame reljefe – vienuolis priima ligonius, dalija vaistažoles ir dal laiko skiria laiko maldai, taip pats to nežinodamas jau stotasi sau paminkl . Dešiniajame reljefe gr žta vakaro maldai cel , suklumpa maldai prieš Nukryžiuotojo g r apipint vienuolyno sien praaugusiu žolynu, ta iau duris ir v l beldžiasi ligoniai... Abiejuose šoniniuose reljefuose viršuje yra pavaizduotas simbolinis langas dang .

Viet , kurioje stovi paminklas, parinko architektas Jonas Liutkus. Kasant paminklo pamatui duob buvo aptiktas šioje vietoje iki II-ojo pasaulinio karo stov jusios P. Ruškio min tos Šv. Jurgio kopylt l s pamatas. Tod l nugarin s paminklo pus s pjedestalo sudaro tarsi lauko rieduli grindinys pereinantis senosios kopylt l s pamat , lyg paminklas stov t ant buvusios kopylt l s postamento. Pjedestalas padarytas iš Kretingos apylink se surinkt lauko akmen .

Pa iame nugarin s dalies viršuje yra run ženklas reiškiantis „nuo ryto iki vakaro“, savo forma primenantis kiek žemiau pavaizduot Dievo Apvaizdos ak . Šis ženklas J. A. Pabr žai buvo labai svarbus. Dievo Apvaizdos ak jis buvo pavaizdav s herbare, kuris vis gyvenim kab jo jo cel je primindamas apie gyvenim nuolatini je Dievo akivaizdoje. Dešin je pus je – metai kada baigtas lipdyti paminklas „1992“. Ta iau užrašas yra atvirks ias, nes buvo išraižytas gipso negatyvo formoje, nuformavus nuo molio. Ši data apjuosia stilizuot taur su spinduliais – aliuzij pabaigtuvi puot .

Nugarin paminklo pus – gyvyb s medis, išaugantis fakt r , primenan i bažny ios duris. Vienuolio g ros horeljefas susipina su gyvyb s medžio šakomis, kuriose pasl pta daugyb citat iš „Taislius augyminis“, dat bei užuomin .

Tekstai, simboliai ir ženkli atsi-rado paskutiniame k rybos etape, kai skulptorius A. Bosas retušuodavo vaško modelius atvyk s Talino „Ars“ gamykl . Visi ženkli užrašyti paskutin akimirk , skubant, nes meistrai laukdavo, kada vaško modelis bus baigtas ir gal s užpilti šamoto mas . Ant vaško buvo galima laisvai rašyti, ksuoti datas, užkoduoti ženklus, užsakovas ar Meno taryba jau negal jo

(Nukelta 16 p.)

